

ISHLAB CHIQRISH SANITARIYASI VA MEHNAT GIGIYENASI

HAMDULLAYEVA GULZODA ERKIN QIZI

Navoiy Viloyati Uchquduq tumani

1- son Texnikumi ishlab chiqarish ta'lim ustasi

Yo'nalish: Konchilik ishi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola ishlab chiqarish sanitariyasi va mehnat gigiyenasi sohasidagi asosiy tushunchalarni, ularning ishchi va xodimlarning salomatligini saqlashdagi ahamiyatini, shuningdek, mehnat sharoitlarini monitoring qilish va xavfsizlikni ta'minlash metodlarini yoritadi. Ishlab chiqarish muhitida zararli omillar, ishchi organizmiga ta'siri va profilaktik choralar batafsil tahlil qilinadi. Mazkur tadqiqot ishlab chiqarish gigiyenasi, xavfsizlik texnologiyalari va mehnat tartib-qoidalarini integratsiyalash orqali ish samaradorligini oshirishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: *ishlab chiqarish sanitariyasi, mehnat gigiyenasi, xavfsizlik va profilaktika, ishchi salomatligi, ish muhitidagi zararli omillar, mehnat sharoitlarini monitoring qilish.*

KIRISH

Zamonaviy ishlab chiqarish jarayonlarida ishchilar salomatligi va xavfsizligini ta'minlash dolzarb masala hisoblanadi. Ishlab chiqarish sanitariyasi va mehnat gigiyenasi ish joyidagi xavf omillarini aniqlash, ularga qarshi choralar ko'rish va ish sharoitlarini sog'lomlashtirishga qaratilgan tizimli faoliyatni o'z ichiga oladi. Ushbu soha nafaqat ishchilarni kasalliklardan himoya qilish, balki ish unumdorligini oshirish va ishlab chiqarish samaradorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Kirish qismida, shuningdek, mehnat sharoitlari bilan bog'liq asosiy xavf omillari havoning ifloslanishi, shovqin, termik va mexanik ta'sirlar, kimyoviy moddalar kabi masalalar qisqacha yoritiladi. Mazkur tadqiqot ishchilarning sog'lomligini ta'minlash

va ishlab chiqarish jarayonini xavfsiz qilish bo'yicha amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

O'zbekiston Respublikasining "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risida"gi Qonuni bu mamlakatda mehnat sharoitlarini, xodimlarning salomatligini saqlash va ishlab chiqarishdagi xavf omillarini kamaytirish bo'yicha asosiy huquqiy poydevor hisoblanadi. Bu qonun ishchilarning ish joyida xavfsiz va sog'lom sharoitlarda faoliyat yuritishini ta'minlashga qaratilgan sanitariya-gigiyena va xavfsizlik talablarini belgilaydi, shuningdek mehnatni muhofaza qilishning tashkil etilishi, monitoring qilinishi va nazorati tartibini belgilaydi.

O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi mehnatni muhofaza qilish bo'yicha to'liq tizimli qoidalarni o'z ichiga oladi. U ishlab chiqarish sanitariyasi va mehnat gigiyenasi bo'yicha barcha tashkilotlarda amalga oshirilishi lozim bo'lgan texnik, sanitariya-gigiyena va profilaktik chora-tadbirlar, shaxsiy himoya vositalaridan

foydalanish, ish joylarini baholash va risklarni kamaytirish bo'yicha talablarni belgilaydi.

Mehnatni muhofaza qilish qoidalarini ishlab chiqish, kelishish va tasdiqlash tartibi to'g'risidagi Nizom esa qonun va mehnat kodeksi talablariga asosan ishlab chiqarish sanitariyasi va gigiyena bo'yicha qoidalarni rasmiylashtirish, tasdiqlash, ularni doimiy yangilab borish va amaliyotga tatbiq etish tartibini belgilaydi. Ushbu

hujjat normativ-texnik asos bo'lib, sanitariya standartlari va mexanik ta'sirlarga qarshi choralar kabi xavf omillarini aniqlab, ularni tartibga solish mexanizmini belgilaydi.

Mehnatni muhofaza qilishga oid me'yoriy hujjatlarni tasdiqlash tartibi hamda mehnatni muhofaza qilish xizmatini tashkil etish bo'yicha rasmiy tartiblar Vazirlar Mahkamasining maxsus qarorlari bilan tartibga solinadi. Ushbu nizomlar orqali ishlab chiqarishda sanitariya talablarini bajarish, xodimlarning xavfsizlik bo'yicha o'qitilishi va tajribalarini oshirish, mehnat sharoitlarining baholanishi kabi amaliy jihatlar tizimli tartibga solinadi.

O'zbekiston Respublikasi huquqiy tizimida ishlab chiqarish sanitariyasi va mehnat gigiyenasi bo'yicha boshqa turli sanitariya qoidalari va me'yorlari ham mavjud bo'lib, ular tarmoqlar bo'yicha (masalan tog'-kon sanoati sanitariya normalari) ish

joylarida xavfsiz sharoitni ta'minlashga yo'naltirilgan rasmiy talablarni o'z ichiga oladi. Bu me'yorlar korxonalar, sanoat tarmoqlari va xodimlar uchun qo'llanilishi shart bo'lib, sanitariya-epidemiologik talablar bilan bir qatorda ishlab chiqarish sanitariyasi va mehnat gigiyenasi prinsiplarini belgilaydi.

Eslatma: O'zbekiston Mehnat vazirligi yoki Sog'liqni saqlash vazirligi kabi idoralar tomonidan ishlab chiqarish sanitariyasi bo'yicha maxsus rasmiy yillik hisobotlar jamoat maydonida ochiq to'liq chop etilmaydi; shu sababdan mavzu bo'yicha mavjud ruxsat etilgan rasmiy statistik hisobotlar va qonunchilik hujjatlari yordamida tahliliy izohlar tuzildi.

Hujjat / Amaliy ish nomi	Rasmiy manba	Yil & Sana	Tahlil (natija & jarayon)
Mehnat sharoitlari va sanitariya nazorati bo'yicha yillik statistik hisobot	Milliy statistika qo'mitasi (mehnat statistikasi)	2021-yil hisobot (masalan ish sharoitlari holati)	Ushbu yillik hisobotlarda "mehnat sharoitlari holati" bo'yicha ma'lumotlar e'lon qilingan, ularni tahlil qilish orqali xavflilik darajasi, kasb kasalliklari holati va mehnat muhofazasi choralarining natijalari aniqlanadi. Natijalarda xavf omillarining kamayish tendensiyasi va ish joylarini sanitariya-gigiyenik baholashning samaradorligi aks ettiriladi.
Mehnat bozorining statistik tahlili (mehnat resurslari, ish haqi)	Milliy statistika qo'mitasi	2022-yil uchun hisobotlar	Bu hisobotlarda ish joylari, bandlik, mehnat sharoitlari bo'yicha yillik tahlillar berilgan bo'lib, ishlab chiqarish sanitariyasi bo'yicha kasb kasalliklarining pasayishi va

Hujjat / Amaliy ish nomi	Rasmiy manba	Yil & Sana	Tahlil (natija & jarayon)
			xavfsiz mehnat sharoitlariga oid statistik o'zgarishlar aks ettiriladi. Ushbu statistik jarayonlar sog'liqni saqlash siyosati bilan bog'liq ishlab chiqarish sanitariyasining natijalarini o'lchash imkonini beradi.
Demografiya va mehnat statistikasi shakllari	O'zbekiston Milliy statistika qo'mitasi	Yillik statistik taqdimot muddati (masalan **mik)	Har yili mehnat bo'yicha statistik hisobotlar shakllari to'ldiriladi, jumladan "mehnat sharoitlari holati" bo'yicha ma'lumotlar; bu statistik jarayon amaliy sanitariya nazorati samaradorligini tahlil qilish imkonini beradi, xavf omillari bo'yicha monitoring va davlat siyosati samaradorligini o'lchaydi.
O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va umumiy mehnat qonunchiligi (ular asosida amalga oshiriladigan mehnat sanitariyasi tadbirlari)	Konstitutsiya va Mehnat qonunchiligi	Konstitutsiyaviy baza yillik	Konstitutsiyaviy va mehnat qonunchiligi asosida Mehnat vazirligi, SSV va sanitariya texnik inspeksiyalari tomonidan doimiy ravishda nazorat tekshiruvlari, sanitariya-gigiyena tadbirlarining monitoringi va baholash ishlari olib boriladi. Bu jarayon qonuniy asosda

Hujjat / Amaliy ish nomi	Rasmiy manba	Yil & Sana	Tahlil (natija & jarayon)
			mehnat sharoitlarini yaxshilash va xodimlar xavfsizligini ta'minlash natijalariga tahliliy baho beradi.

Jarayon va nazorat mexanizmlari:

O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi har yili mehnat sharoitlari holati bo'yicha statistik hisobotlar tayyorlaydi, jumladan ishlab chiqarish sanitariyasi asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida umumiy mehnat statistikasi ichida tahlil etiladi. Bu yillik hisobotlar orqali:

Ish joylari xavfsizligining holati - yillik statistik ravishda baholanadi.

Zararli omillar ta'siri - maxsus tahliliy belgilar bilan yoritiladi.

Mehnat muhofazasi choralarining samaradorligi - xavf omillarining kamayishi tendensiyasi bilan baholanadi.

Bu jarayon rivojlangan statistika mexanizmi orqali amalga oshiriladi va har yili chop etiladigan hisobotlar qonun va normativlarga muvofiq rasmiy statistika sifatida qabul qilinadi.

Natijalarning tahliliy xulosasi:

Statistik hisobotlarda yillik asosda mehnat sharoitlari va sanitariya bo'yicha ma'lumotlar ishlab chiqilib, bu ma'lumotlar asosida zararli omillar kamayish tendensiyasi aniqlanadi (masalan, kasb kasalliklari darajasi o'zgarishi).

Ishlab chiqarish sanitariyasi bo'yicha yillik monitoring natijalari bilan xavfsiz mehnat sharoitlarini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha qarorlar qabul qilinadi.

Rasmiy jarayon sifatida ushbu statistik hisobotlar ishlab chiqarish sanitariyasi siyosati samaradorligini

baholashda asoslangan statistik indikator sifatida xizmat qiladi.

XULOSA

O‘zbekiston Respublikasida ishlab chiqarish sanitariyasi va mehnat gigiyenasi sohasi rivojlangan qonunchilik va tizimli nazorat mexanizmlari orqali tartibga solinmoqda. Rasmiy manbalardan olingan statistik hisobotlar va amaliy ishlar tahlili shuni ko‘rsatadiki:

Qonunchilik va normativ bazasi - Mehnat kodeksi, Mehnatni muhofaza qilish to‘g‘risidagi Qonun va Vazirlar Mahkamasi qarorlari orqali ishlab chiqarish sanitariyasi va mehnat gigiyenasi bo‘yicha majburiy talablar belgilangan. Bu hujjatlar asosida ish beruvchilar va tashkilotlar xodimlarning xavfsiz va sog‘lom mehnat sharoitlarini ta‘minlashga majburdir.

Amaliy ishlar va monitoring - Milliy statistika qo‘mitasi yillik hisobotlar orqali mehnat sharoitlari va xavf omillarini baholab, ishlab chiqarish sanitariyasi sohasidagi jarayonlarni tahlil qiladi. Statistik hisobotlar xodimlar uchun xavfli omillarni kamaytirish, kasb kasalliklari darajasini nazorat qilish va sanitariya-gigiyena choralarini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Natijalar va samaradorlik - Rasmiy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, sohada xavf omillari bosqichma-bosqich kamaymoqda, ish joylarining sanitariya-gigiyenik holati yaxshilanmoqda va mehnat muhofazasi choralarining samaradorligi ortib bormoqda. Natijalar rasmiy yillik hisobotlarda aks ettiriladi va davlat siyosatini rivojlantirishga asos bo‘ladi.

Jarayonning davomiyligi - Ishlab chiqarish sanitariyasi va mehnat gigiyenasi sohasidagi monitoring, inspeksiya va statistika amaliyotlari doimiy tarzda amalga oshiriladi. Bu jarayon qonunchilik va normativ me‘yorlarga muvofiq bo‘lib, xavfsiz mehnat sharoitlarini yaratishda uzluksiz nazoratni ta‘minlaydi.

Tahliliy yondashuv - Rasmiy statistik hisobotlar va qonuniy normativlar asosida olingan natijalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ishlab chiqarish sanitariyasi va mehnat gigiyenasi sohasi nafaqat xodimlar sog‘lig‘i va xavfsizligini ta‘minlaydi, balki ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga ham hissa qo‘shadi.

Xulosa sifatida, O‘zbekiston Respublikasida ishlab chiqarish sanitariyasi va mehnat gigiyenasi tizimi qonuniy asosga ega, amaliy monitoring va statistika orqali rivojlanmoqda, natijalar esa xavfsiz va samarali ish sharoitlarini yaratishda rasmiy manbalar bilan tasdiqlangan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi, Toshkent, Ikki ming yigirma uch bu huquqiy hujjat ishlab chiqarish sanitariyasi va mehnat gigiyenasi bo‘yicha umumiy mehnat qonunchiligini belgilaydi va mehnat sharoitlarini tartibga soladi.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Mehnatni muhofaza qilish to‘g‘risida”gi Qonuni, Toshkent, Ikki ming o‘n olt qonun ishlab chiqarish jarayonidagi sanitariya, gigiyena va texnik xavfsizlik talablarini tartibga soladi.
3. Iskandarov T. I., Iskandarova G. T. – Mehnat gigiyenasi (o‘quv qo‘llanma), Toshkent, Ikki ming to‘qqiz bu o‘quv qo‘llanma mehnat gigiyenasi asoslarini o‘rgatadi va zararli omillarni boshqarish bo‘yicha amaliy bilimlar beradi.
4. Yo‘ldoshev O. R., Raximov O. D., Xo‘jaqulova R. T., Xasanova O. T. – Mehnatni muhofaza qilish (o‘quv qo‘llanma), Toshkent, Ikki ming besh bu darslik mehnatni muhofaza qilish, ish joyida xavfsiz sanitariya va gigiyena choralarini yoritadi.